

PROBLEMY ŚRODOWISKA HISTORYCZNEGO

UCHWAŁA RADY NAUKOWEJ INSTYTUTU HISTORYCZNEGO UW PODJĘTA 11 WRZEŚNIA 1980 R.

Rada Naukowa Instytutu Historycznego UW na posiedzeniu w rozszerzonym składzie, na które zaproszeni zostali wszyscy pracownicy Instytutu i doktoranci, wyraża przekonanie, że porozumienie między władzą a społeczeństwem, którego wyrazem stały się umowy zawarte w Gdańsku, Szczecinie i innych ośrodkach winno stać się trwałą podstawą życia naszego kraju. Rada wyraża głęboki szacunek i podziękowanie twórczyni tych porozumień — klasie robotniczej Wybrzeża i innych ośrodków przemysłowych Polski, a także międzyzakładowym komitetom strajkowym, komisjom rządowym oraz intelektualistom, którzy działali jako eksperci obu stron. Rada uważa, że w duchu owych porozumień powinny być określone również zasady stosunków między władzą a środowiskami intelektualnymi i studentami.

1. Rada uważa za konieczne oparcie działania wyższych uczelni na zasadzie samorządności, w szczególności zaś: przywrócenie wybieralności władz uniwersyteckich, wydziałowych i instytutowych oraz zapewnienie ich rotacji przez ograniczenie piastowania urzędów uniwersyteckich do dwóch trzyletnich kadencji. Rada domaga się usprawnienia kontaktów między uczelniami a władzami zwierzchnimi przez: ograniczenie i wyszczególnienie przypadków koniecznej ingerencji władz państwowych w sprawy uniwersyteckie i przez zobowiązanie tychże władz do pisemnej odpowiedzi na wnioski i postulaty uczelni i wydziałów w terminie przewidzianym w Kodeksie Postępowania Administracyjnego. Całokształt stosunków między władzami a uczelnią oraz funkcjonowanie władz i organów samej uczelni winny znaleźć wyraz w nowej ustawie o szkolnictwie wyższym i w nowym statucie UW, którego ułożeniem powinna się zająć specjalna komisja reprezentująca całość środowiska UW.

Rada Naukowa wnosi o przywrócenie Radom wydziałowym prawa do decydowania w sprawach dydaktyczno-wychowawczych i o rozszerzenie ich kompetencji w zakresie programu studiów. Decyzje ciał kolegialnych (Rad Wydziału, Senatu) w sprawach nadawania stopni naukowych winny być podejmowane kwalifikowaną większością (2/3 głosów). Zasadę tę należy wprowadzić do nowej ustawy o stopniach naukowych. Niezależnie od przygotowań do opracowania ustawy (co powinny poprzedzić dyskusje w środowiskach naukowych), należy zobowiązać Rektora, Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Centralną Komisję Kwalifikacyjną do załatwiania spraw personalnych w określonym terminie (co najwyżej łącznie półtora roku).

Rada domaga się dla Wydziałów i Instytutów prawa do samodzielnego układania programów nauczania w ramach ogólnie zakreślonych przez Ministerstwo. Instytuty i Wydziały powinny mieć już od bieżącego roku prawo dostosowywania programów do własnych możliwości i preferencji badawczych, unowocześniania ich i zmieniania za aprobatą Rady Wydziału. Ministerstwo powinno dbać jedynie o to, aby zmiany nie wywołały obniżenia poziomu naukowego uczelni. Oznacza to w szczególności odwołanie programu studiów historycznych, zatwierdzonego 7 VII 1980 r.

2. Rada Naukowa Instytutu uważa, że przepisy i praktyka życia uniwersyteckiego wymagają objęcia szczególną opieką pomocniczych pracowników naukowych i doktorantów z realnym uwzględnieniem przy ocenie ich pracy także obciążeń wychowawczych i administracyjnych. Niezbędne jest ograniczenie pensów dydaktycznych dla młodszych pracowników naukowych, w szczególności stażystów.

Zaniepokojona warunkami pracy i studiów na UW, Rada Naukowa IH wzywa Senat i związki zawodowe do szybkiego i wnikliwego zbadania tych spraw i wystąpienia z odpowiednimi wnioskami. Szczególnej uwadze polecamy sprawy bytowe, siatkę płac i warunki pracy pracowników technicznych, młodszych pracowników naukowych i bibliotekarzy.

Rada domaga się wybudowania nowoczesnego gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej w pobliżu Krakowskiego Przedmieścia w ciągu najbliższych 5 lat.

3. Rada Naukowa uważa, że pracownicy administracyjni, zatrudnieni w Wydziałach winni być w sposób jednoznaczny podporządkowani dyrektorom Instytutów i dziekanom, a dopiero za ich pośrednictwem Rektorowi. Wszystkie sprawy, w tym wnioski i postulaty pracownicze, należy załatwiać w nieprzekraczalnych, ustawowych terminach. Administracja musi też odciążyć pracowników naukowych od czynności nie związanych z pracami badawczymi i zajęciami dydaktycznymi.

Rada Naukowa oczekuje powołania komisji reprezentującej wszystkie środowiska UW, która określi zasady reformy struktur i funkcjonowania administracji uczelnianej. Wyniki prac tej komisji winny zostać podane do wiadomości publicznej i przedyskutowane w ciągu 6 miesięcy.

4. Rada wnosi o uchylenie przepisów czyniących SZSP jedynym przedstawicielem studentów. Rada oczekuje, że studenci samodzielnie zadecydują o kształcie ich organizacji samopomocowych, naukowych i wychowawczych.

5. Rada wzywa Senat do powołania komisji w celu rozpatrzenia zasadności zwolnienia z pracy wszystkich pracowników UW w przypadkach, gdy zachodzi podejrzenie, że zwolnienie nastąpiło z przyczyn politycznych. We wszystkich uzasadnionych przypadkach pracownicy i doktoranci dotknięci krzywdzącymi ich decyzjami powinni uzyskać możliwość powrotu na UW. Senat powinien powołać również komisję, która na analogicznych zasadach rozpatrzy sprawy relegowanych studentów.

6. Działalność Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk stała się — poza innymi szkodliwymi skutkami — realną przeszkodą rozwoju nauki, podobnie jak kultury oraz obiegu informacji. Rada Naukowa IH UW domaga się uregulowania działalności cenzury w duchu umów, podpisanych przez komisje rządowe i międzyzakładowe komitety strajkowe i zgodnie z Konstytucją PRL oraz ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami międzynarodowymi.

Uznając, że stosowane dotychczas ograniczenia w udostępnianiu książek i materiałów archiwalnych utrudniają w poważnym stopniu prowadzenie badań i kształcenie historyków, Rada Naukowa Instytutu uważa za konieczne: a) zniesienie w naukowych bibliotekach prohibitorów, b) umożliwienie historykom korzystania ze wszystkich akt archiwalnych liczących powyżej 40 lat, c) otwarcie szerszego niż dotychczas dostępu do materiałów nowszych.

7. Rada Naukowa Instytutu Historycznego wzywa Polskie Towarzystwo Historyczne do podjęcia starań o gromadzenie dokumentacji współczesnego życia społecznego i politycznego ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń 1980 r.

8. Rada zwraca się do Polskiego Towarzystwa Historycznego o stworzenie form stałej współpracy akademickich środowisk historycznych.

9. Rada zwraca uwagę na zasadnicze wady tkwiące w systemie i organizacji badań naukowych, w ramach tzw. problemów rządowych, problemów węzłowych, międzyresortowych i resortowych. System ten wymaga reformy uwzględniającej

specyfikę planowania i finansowania właściwie badań naukowych w gospodarce planowej. Jego obecny kształt grozi niepowetowanymi stratami dla nauki i kultury narodowej.

10. Wobec zagrożenia kultury historycznej społeczeństwa przez niedostępność na rynku książek z zakresu historii, Rada Naukowa wyraża zaniepokojenie sytuacją w dziedzinie wydawnictw (zły dobór wydawanych pozycji, brak możliwości wglądu środowiska historycznego w całokształt polityki wydawniczej, rażące zmniejszenie mocy produkcyjnej poligrafii).

Rada postuluje stworzenie w Uniwersytecie Warszawskim odpowiedniej bazy poligraficznej (własna drukarnia). Powierza przy tym szczególnej trosce władz Uczelni plany i tryb pracy Wydawnictw Uniwersyteckich.

Ze względu na trudności wydawnicze Rada Naukowa IH domaga się uchylecia przepisów i praktyki uzależniającej przewód habilitacyjny od ukazania się w druku rozprawy habilitacyjnej.

11. Wyrażając obawę o stan oświaty w Polsce, wzywamy do szerokiej i nieskrępowanej dyskusji nad jej organizacją i nad całością systemu wychowawczego. Uważamy, że radykalnej zmiany wymaga treść programów i podręczników w zakresie historii Polski i powszechnej, a zwłaszcza XIX i XX w. oraz wychowania obywatelskiego. Fałszywe, jednostronne oceny, półprawdy i przemilczenia, zniechęcanie nauczycieli i młodzieży do samodzielnego myślenia stanowią groźbę dla sprawy socjalizmu i kultury narodowej.

Z uznaniem przyjmujemy zarówno inicjatywę tworzenia niezależnych, samorządnych związków zawodowych, jak inicjatywę odnowy i głębokiej reformy ZNP wraz z jego wystąpieniem z CRZZ. Przynależność do jednego lub drugiego związku pozostaje sprawą osobistego wyboru.

Uważamy za niezbędne także powołanie stowarzyszenia twórczego pracowników nauki.

Zobowiązując się do rozpatrzenia szczegółowych postulatów młodej kadry naukowej, zgłoszonych na zebraniu w dniu 12 IX b.r., Rada Naukowa wyraża uznanie i aprobatę dla inicjatywy i troski młodej kadry o wspólne cele całego środowiska naukowego (tekst w załączeniu).

Przewodniczący Rady Naukowej
Instytutu Historycznego UW
Prof. dr Aleksander Gieysztor

Dyrektor
Instytutu Historycznego UW
Prof. dr Henryk Samsonowicz

UCHWAŁA MŁODEJ KADRY NAUKOWEJ
INSTYTUTU HISTORYCZNEGO UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO
PODJEŃTA 12 WRZEŚNIA 1980 R.

I

My, młodzi pracownicy naukowcy Instytutu Historycznego UW, wobec zaistniałych w ostatnich miesiącach wydarzeń w naszym kraju,

- 1) wyrażamy głęboki szacunek dla postawy klasy robotniczej Wybrzeża oraz innych ośrodków przemysłowych Polski. Jej dojrzałość polityczna oraz determinacja sprawiły, że po raz pierwszy od wielu lat możemy w sposób nieskrępo-

- wany wyrażać swoje myśli, opinie i postulaty dotyczące życia społecznego w kraju, w tym również naszego środowiska.
- 2) W pełni popieramy ducha porozumień z Gdańska i Szczecina.
  - 3) Uważamy za konieczne pełne przestrzeganie praw obywatelskich zagwarantowanych w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, demokratyzacji życia społecznego, jawności życia politycznego i stworzenie realnych możliwości swobodnego zrzeszania się obywateli.
  - 4) Z uznaniem przyjmujemy zarówno inicjatywę tworzenia Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych jak i inicjatywę odnowy i głębokiej reformy ZNP wraz z jego wystąpieniem z CRZZ. Przynależność do jednego lub drugiego związku pozostaje sprawą indywidualnego wyboru pracowników.
  - 5) Działalność GUKPPIW stała się, poza innymi szkodliwymi skutkami realną przeszkodą w rozwoju nauki, podobnie jak kultury oraz obiegu informacji. Domagamy się uregulowania działalności cenzury w duchu umowy podpisanej przez Komisję Rządową i MKS-y zgodnie z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami międzynarodowymi. Domagamy się zwłaszcza zniesienia cenzury prewencyjnej, ustawowego określenia zasad działalności cenzury oraz jawności jej postępowania, a także możliwości zaskarżania jej decyzji do sądów PRL.
  - 6) Domagamy się przestrzegania etyki w życiu społeczno-politycznym i w pracy, w szczególności:
    - a) prawdy i uczciwości w środkach przekazywania informacji, a zwłaszcza pełnej informacji na temat życia kraju,
    - b) realnego zagwarantowania ludziom wierzącym równorzędnego z innymi obywatelami miejsca we wszelkich dziedzinach życia kraju,
    - c) widząc w alkoholizmie chorobę społeczną stanowiącą zagrożenie biologiczne i moralne narodu, domagamy się w krótkim terminie konkretnego programu walki z tą chorobą. Kalkulacje zysków monopolu państwowego nie mogą w żadnym stopniu rzutować na ten program,
    - d) domagamy się godziwych warunków społeczno-ekonomicznych niezbędnych dla funkcjonowania rodziny.
  - 7) Domagamy się głębokiej reformy gospodarczej, zwłaszcza zaś:
    - a) pełnego ustawowego poparcia dla rodzinnych gospodarstw chłopskich,
    - b) rozdzielenia między rolników indywidualnych zasobu Państwowego Funduszu Ziemi,
    - c) równouprawnienia w przyznawaniu środków produkcji rolnictwu indywidualnemu i uspołecznionemu,
    - d) zasadniczej poprawy zaopatrzenia rynku w środki spożycia pochodzenia przemysłowego,
    - e) warunków sprzyjających prywatnym inicjatywom w dziedzinie usług.Popieramy słuszną walkę robotników i chłopów o demokratyzację i samorząd w przemyśle, na wsi, we wszystkich organizacjach społeczno-gospodarczych.
  - 8) Domagamy się ścisłego respektowania przepisów o ochronie naturalnego środowiska ludzkiego z wprowadzeniem rzeczywistej odpowiedzialności karno-administracyjnej osób za naruszenie tych przepisów.
  - 9) Domagamy się skutecznej ochrony pomników narodowych składających się na całość różnorodnego dziedzictwa kulturowego naszego kraju.
  - 10) Z uznaniem witamy postulat przywrócenia autonomii uczelni wyższych w formie proponowanej przez Radę Naukową Instytutu Historycznego UW. Apelujemy jednocześnie o zagwarantowanie w systemie takiego samorządu odpowiedniego miejsca dla reprezentacji młodych pracowników i studentów.

- 11) Popieramy postulat reformy szkolnictwa wyższego w duchu uchwały Rady Naukowej Instytutu Historycznego UW.
- 12) Uznając dotychczasowe zasady reformy szkolnictwa podstawowego i średniego za niewłaściwe i wręcz wadliwe (opinia ta dotyczy szczególnie tzw. dziesięcioletki w jej obecnym kształcie) domagamy się ponownego rozpatrzenia tych zasad.
- 13) Ponieważ swoboda poruszania się jest jedną z podstawowych swobód obywatelskich, domagamy się zagwarantowania swobody przekraczania granic PRL przez jej obywateli i wyjazdu do wszystkich krajów świata. Wstępnym warunkiem urzeczywistnienia tego postulatu powinno być przyznanie każdemu obywatelowi stałego paszportu.

II

Zaniepokojeni głębokim kryzysem zaufania społecznego do historiografii i jej twórców

- 1) żądamy stworzenia nam możliwości ujawnienia faktów dotychczas przemilczanych oraz reinterpretacji zjawisk historycznych naświetlanych tendencyjnie.
- 2) Domagamy się wyeliminowania z nauki historycznej pojęcia zagadnień i problemów zakazanych oraz pełnej swobody badań nad dowolnie wybranym zakresem i problematyką dziejów przy zapewnieniu możliwości publikowania ich wyników. Widzimy w tym zasadniczy warunek przywrócenia nadwątlonego kredytu zaufania do historyków i historiografii.
- 3) Popieramy projekt Rady Naukowej Instytutu Historycznego UW szerokiego udostępnienia zasobów archiwalnych i zniesienia prohibitów.

III

PROBLEMY UNIWERSYTECKIE

- 1) Uważamy za konieczną rewizję Karty Nauczyciela w miejscach dotyczących zasad pracy nauczyciela akademickiego. Zmiany powinny iść m.in. w kierunku podkreślenia kryteriów przydatności naukowej i dydaktycznej w ocenie nauczycieli akademickich.
- 2) Postulujemy obniżenie wymiaru obciążeń dydaktycznych i ich zróżnicowania w zależności od stażu pracy tak, aby uniknąć nadmiernego obciążenia zajęciami dydaktycznymi osób rozpoczynających dopiero pracę.
- 3) Uważamy za słuszną zmianę zasad ustalania limitu etatów naukowych na wyższych uczelniach poprzez wprowadzenie reguł uwzględniających obok potrzeb dydaktycznych również naukowe, wychowawcze i administracyjne. Uważamy, że liczba pracowników etatowych winna być minimum o 1/3 wyższa od limitu wyznaczonego przez potrzeby dydaktyczne.
- 4) Uznając zasadność rotacji kadr naukowych domagamy się wprowadzenia jawnych i jednoznacznych zasad takiej rotacji, co zapobiegłoby wpływowi czynników pozamerytorycznych na sprawy kadrowe. Brak poczucia stabilizacji i jasnych perspektyw życiowych zdecydowanie obniża jakość naszej pracy naukowej i dydaktycznej.
- 5) W stosunku do pracowników zwalnianych z pracy w trybie rotacji domagamy się zapewnienia im możliwości podjęcia pracy zgodnie z zainteresowaniami i kwalifikacjami, tak aby nie dopuścić do marnotrawienia nabytej przez nich wiedzy i umiejętności. Uważamy to za moralny obowiązek całej społeczności uczelnianej.
- 6) Domagamy się wyeliminowania wpływu czynników pozauczelnianych i poza-

merytorycznych na decyzje kadrowe oraz na przyjmowanie stażystów i doktorantów.

- 7) Żądamy przywrócenia bez zwłoki do pracy w Instytucie Historycznym UW dr. Marka Barańskiego, o ile będzie tym zainteresowany.
- 8) Domagamy się powołania Komisji Senackiej w celu rozpatrzenia zasadności zwolnienia z pracy wszystkich pracowników Uniwersytetu Warszawskiego i doktorantów usuniętych z pracy od 1968 r. w tych przypadkach, gdzie zachodzi podejrzenie, że zwolnienie nastąpiło z przyczyn politycznych.
- 9) Uważamy za niezbędną głęboką reformę instytucji studiów doktoranckich, nie spełniających w swojej obecnej formie przewidzianej dla nich roli w kształceniu kadr naukowych. Domagamy się zrównania statusu słuchaczy studiów doktoranckich z etatowymi pracownikami uczelni wyższych. Rozumiemy przez to:
  - a) zaliczenie czasu trwania studiów doktoranckich do okresu ciągłości pracy,
  - b) zrównanie w prawach socjalnych,
  - c) przyznanie prawa zrzeszania się w związkach zawodowych,
  - d) zapewnienie możliwości podejmowania prac zleconych,
  - e) zrównanie uposażeń z asystentami.
 Biorąc pod uwagę specyfikę nauki historycznej postulujemy przedłużenie czasu trwania studiów doktoranckich do lat 5. Domagamy się zapewnienia absolwentom studiów doktoranckich pracy zgodnej ze zdobytymi przez nich kwalifikacjami.
- 10) Domagamy się swobody uczestniczenia w różnorodnych formach życia umysłowego, także poza terenem uczelni.
- 11) Popieramy postulat całkowitej reformy administracji uczelni wyższych w duchu uchwały Rady Naukowej Instytutu Historycznego UW.
- 12) Postulujemy stworzenie jawnych i jasnych zasad przyznawania stypendiów zagranicznych przy większym dostępie do nich młodszych pracowników nauki. Domagamy się całkowitego wyeliminowania wpływu czynników pozamerytorycznych na przyznawanie stypendiów.
- 13) Jesteśmy przeciwni aktualnym zasadom i formom szkolenia ideologiczno-politycznego pracowników naszej uczelni. Udział w takich szkoleniach powinien być w pełni dobrowolny, a zajęcia stać na wysokim poziomie naukowym.

IV

SPRAWY STUDENCKIE

- 1) Popieramy opinię Rady Naukowej Instytutu Historycznego UW, że SZSP nie powinien być jedynym reprezentantem młodzieży studenckiej. Studenci muszą mieć prawo swobodnego wyboru form organizacyjnych.
- 2) Uważamy za konieczne zmianę systemu przyznawania punktów preferencyjnych przy rekrutacji na studia w kierunku preferencji socjalno-środowiskowych. Niezbędne jest odejście od mechanicznego systemu punktacji za pochodzenie społeczne.
- 3) Proponujemy stworzenie jednolitego systemu rekrutacji na uczelnie wyższe. Uważamy za konieczne likwidację:
  - a) puli rektorskiej,
  - b) przyjęć przymusów bez egzaminu
  - a) oraz w przypadku studiów historycznych przyjęć finalistów olimpiad przedmiotowych, którzy w finałach otrzymali oceny niedostateczne.
 Wnosimy o zniesienie wszelkich rekomendacji przy przyjmowaniu na studia wyższe.

V

SPRAWY SOCJALNE

Zwracamy się do związków zawodowych z następującymi postulatami.

- 1) Domagamy się następujących kroków w dziedzinie płac:
  - a) wyrównania w trybie natychmiastowym spadku płac realnych spowodowanego postępującą inflacją (od czasu ostatniej podwyżki płac),
  - b) podwyżki płac dla wszystkich kategorii pracowników uczelni. Uważamy, że płaca młodszych pracowników nauki powinny zbliżyć się do średniej płacy w gospodarce społecznej,
  - c) wprowadzenia dodatku drożyznianego,
  - d) stworzenia szerokich możliwości daleko idących ułatwień i pomocy finansowej w społecznie uzasadnionych przypadkach dla młodej kadry (nisko oprocentowane kredyty mieszkaniowe, zasiłki bezwrotne, pomoc finansowa małżeństwom, szczególnie mającym dzieci).
- 2) Zwracamy uwagę, że mieszkanie dla pracownika nauki poza wszystkimi innymi jego funkcjami pełni również funkcje miejsca pracy. Warunków do pracy twórczej na uczelni nie znajdujemy. W związku z tym postulujemy radykalne powiększenie puli mieszkaniowej dla młodych pracowników.
- 3) Uważamy za palącą kwestię młodych pracowników naukowych pochodzących spoza Warszawy. Należy zapewnić im przede wszystkim natychmiastowe stałe zameldowanie w Warszawie i szczególną pomoc socjalną, głównie w sprawach mieszkaniowych.

Członkowie Komisji
Wnioskowej

Elżbieta Mazur
Marian Dygo
Andrzej Zbikowski
Marek Urbański
Jan Trynkowski

Przewodniczący Zebrania

Andrzej Szwarz
Rafał Karpiński

**UCHWAŁA PRACOWNIKÓW INSTYTUTU HISTORII PAN PODJĘTA
15 WRZEŚNIA 1980 R.**

My, pracownicy Instytutu Historii PAN, zebrani na ogólnym zebraniu pracowniczym w dniu 12 i 15 IX 1980 r., wyrażamy całkowitą solidarność z nurtem odnowy stosunków społeczno-politycznych w kraju, którego najpełniejszym wyrazem była postawa robotników Wybrzeża. Jesteśmy przekonani, że porozumienia podpisane w Gdańsku i Szczecinie odpowiadają aktualnym potrzebom kraju, a ich realizacja zagwarantowana przez Rząd PRL służy żywotnym interesom narodu i państwa polskiego. W związku z tym uważamy za nasz społeczny i obywatelski obowiązek stwierdzić co następuje:

I. Ruch związkowy powinien opierać się na zasadach samorządności i niezależności, a każdy pracownik mieć możliwość wyboru przynależności związkowej. Popieramy inicjatywę utworzenia Niezależnego Samorządnego Związku Zawodo-

wego Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty. Domagamy się, aby wszystkie problemy związane z rozwojem niezależnego i samorządnego ruchu związkowego znajdowały wierne odbicie w środkach masowej informacji. Zwracamy uwagę, że dotychczasowa praktyka w tym zakresie jest niezadowolająca, a nawet szkodliwa.

II. Występujemy przeciwko kampanii zniesławiającej działaczy, którzy upominali się o ludzi skrzywdzonych i poniewieranych. Solidaryzujemy się z apelem intelektualistów z dnia 20 VIII 1980 r.: „dość już było za naszej pamięci zniesławiających kampanii nienawiści. Nauczmy się wszyscy wzajemnie szanować swoją godność”.

III. Mimo oficjalnych deklaracji nauka stanowiąca ważny integralny składnik kultury ogólnonarodowej znajduje się w krytycznej sytuacji. Dotyczy to szczególnie nauk humanistycznych, traktowanych w sposób instrumentalny i podporządkowanych doraźnym, zmiennym celom pozanaukowym. Uderza to specjalnie silnie w nauki historyczne w najszerszym zakresie, podważając ich wiarygodność, ograniczając możliwości ich oddziaływania społecznego oraz deformując świadomość historyczną narodu. Konsekwencją tego jest ograniczanie obszarów badawczych, zafałszowywanie i sptycanie treści nauczania i popularyzacji. Uzdrawienie sytuacji wymaga:

1. Wprowadzenia w PAN reform idących w kierunku autonomii i samorządności nauki (m.in. zasada szerokiej wybieralności władz, autonomizacja planowania naukowego i programów badawczych oraz przywrócenia swobód akademickich na uczelniach wyższych (m.in. wybieralność władz, prawo studentów do samodzielnego zrzeszania się). Jesteśmy przeciwni zamykaniu się środowisk naukowych w instytucjonalnych ramach. Popieramy przepływ pracowników naukowych między instytucjami i środowiskami.

2. Ustawowego zawężania i sprecyzowania w sposób jednoznaczny cenzury wraz z zagwarantowaniem prawa do zaskarżania sądowego decyzji cenzorskich oraz zniesienia wszystkich, poza Urzędem Kontroli, form cenzurowania (naciski i ingerencje wydawnictw, redakcji, monopole opiniodawcze WSNS i WIH). Postulujemy zniesienie systemu kontroli i zatwierdzania tekstów prac naukowych, odczytów i wykładów przeznaczonych dla zagranicy. Należy zlikwidować system zakazów publikowania pewnych autorów i cytowania nazwisk, dyskryminujący określonych ludzi i demoralizujący środowisko naukowe.

3. Działania wszystkich środowisk naukowych w kierunku podniesienia roli etyki zawodowej.

4. Kształtowania i kontrolowania polityki wydawniczej i programów w środkach masowego przekazu przez środowiska naukowe, literackie i artystyczne drogą powoływania przez związki twórcze i towarzystwa naukowe rad programowych złożonych ze specjalistów w danych dziedzinach. Należy zagwarantować bezwzględne prawo autoryzacji tekstów i wypowiedzi.

5. Szczególnie ważny dla rozwoju nauki jest swobodny przepływ informacji, dla którego konieczne jest zniesienie prohibitów (bez względu pod jakimi występują nazwami) w bibliotekach, sprecyzowanie jednoznacznych zasad udostępniania materiałów archiwalnych, zniesienie ograniczeń w obrocie publikacji naukowych z zagranicą.

6. Regulowania życia naukowego (awanse, zasady przyznawania nagród, wyjazdów i stypendiów zagranicznych) przez władze instytutów i rady naukowe, a nie administrację. Podejmowane decyzje muszą być zgodne z ustawami. Wniośki rad naukowych nie mogą być przewlekane lub odrzucane bez podstawy prawnej. W związku z tym wnioski rad naukowych zaopiniowane przez CKK w sprawie przyznania tytułów naukowych wstrzymane przez władze administracyjne winny zostać niezwłocznie skierowane do Rady Państwa, a te które jeszcze nie

przeszły przez CKK do CKK. Należy spowodować wydanie ustawy gwarantującej przyznawanie etatu docenta po habilitacji i adiunkta po doktoracie w z góry ustalonym terminie.

7. Stworzenia warunków do ożywienia działalności towarzystw naukowych (w tym PTH) i podniesienia ich rangi społecznej.

8. Zwiększenia i urealnienia autonomii IH PAN, w tym rozszerzenia samodzielności dyrekcji w zakresie dysponowania środkami finansowymi, planowania badań, wyjazdów zagranicznych, planów wydawniczych. Instytut powinien stać się z powrotem jednostką budżetową — fikcja „przedsiębiorstwa przynoszącego zyski” jest szkodliwa. Należy uprościć zasady planowania w humanistyce i zaprzestać przenoszenia modelu organizacyjnego nauk technicznych na humanistykę.

9. Rada Naukowa IH PAN jako kompetentny i najwyższy kierownik polityki naukowej IH winna składać się z przedstawicieli samodzielnych pracowników nauki zatrudnionych w IH i wybranych przez nich samych, przy zapewnieniu po 1 miejscu dla reprezentanta związku zawodowego, organizacji partyjnej i niesamodzielnych pracowników (również wybieranego przez zainteresowanych). Do Rady wejść także mogą akademicy-historycy, gdy wyrażą ochęć. Przewodniczący Rady i jego zastępcy winni być wybierani przez samą Radę. Wypowiadamy się za udziałem w Radzie IH wybitnych przedstawicieli innych środowisk historycznych (powoływanych drogą wyboru), jak również udziału przedstawicieli IH PAN w radach naukowych innych instytutów, zwłaszcza uniwersyteckich. Ciałem koordynującym życie historyczne w skali ogólnokrajowej winien być Komitet Nauk Historycznych, złożony z cieszących się autorytetem reprezentantów środowisk naukowych, wybieranych przez nie.

10. Ujawnienia i ujednoczenia zasad płacowych z usunięciem dysproporcji poprzez wprowadzenie zasady jednakowej płacy dla osób na tych samych stanowiskach, bez względu na instytucję zatrudniającą. Szczegółowe postulaty socjalno-bytowe zawiera pkt IV.

IV. W zakresie poprawy warunków socjalno-bytowych postulujemy, aby do dn. 31 XII 1980 r.:

1. Wyrównać w ramach PAN poziom płac placówek humanistycznych z naukami ścisłymi.

2. Wprowadzić dodatek drożyzniowy zgodnie z umową gdańską.

3. Wprowadzić niezależnie od awansów naukowych zasadę przeszerogowań o 1 grupę nie rzadziej niż co 2 lata.

4. Podnieść wyrażnie dodatki za stopnie naukowe i objąć nimi osoby, które uzyskały stopień docenta w latach 1950—1960.

5. Zwiększyć dodatki rodzinne do poziomu uzgodnionego w porozumieniu gdańskim.

6. Zwiększyć fundusze na wypłatę honorariów za recenzje (i stawki za rec. habilitacyjne i doktorskie), publikacje artykułów, monografii, wydawnictw źródłowych, tak aby osiągały one górne widełki. Przy każdorazowym układaniu projektów uchwał i zarządzeń dotyczących wysokości honorariów autorskich konsultować środowisko naukowe.

7. Podwyższyć i przyznawać stypendia doktorskie i habilitacyjne na okresy półtoraroczne i dwuletnie (co przewiduje zresztą rozporządzenie władz państwowych), a nie skracać je do 1 roku.

8. Wprowadzić 13 pensję.

9. Zlikwidować potrącania za okres choroby dodatku za stopnie naukowe.

10. Wprowadzić zniżki kolejowe dla emerytów b. prac. PAN.

11. Przyznać starszym dokumentalistom dyplomowanym i dokumentalistom

dypłomowanym 20% dodatek do emerytury (jak to ma miejsce w wypadku starszych kustoszów i kustoszów).

12. Gwarantować pracownikowi udającemu się na emeryturę najwyższy poziom płac.

13. Przedłużać okres pozostawania w pracy tym pracownikom, którzy osiągnęli wiek emerytalny, a zachowują aktywność zawodową i wyrażają chęć dalszej pracy.

14. Zmienić system premiiowy na system dodatków specjalnych, przewidzianych w rozp. zawierającym szczegóły siatki płac (zob. Dz. Ustaw nr 25 z 14 VII 1976) i objąć nimi także dokumentalistów. Zdecydowanie skończyć z „premiami uznaniowymi”, które nie odpowiadają poczuciu sprawiedliwości ogółu pracowników.

15. Wprowadzić dodatkową grupę stażową dla pracowników legitymujących się stażem pracy powyżej 20 lat.

16. Podnieść wysokość stypendiów słuchaczy studium doktoranckiego i przyznać im przywileje pracownicze. O przyjęciu na studium winny decydować władze IH na podstawie wyników egzaminu konkursowego, którego wyniki winny być ogłaszane. Należy uchylić zakaz pracy w PAN dla tych osób, które przygotowują rozprawę doktorską dłużej niż trzy lata.

17. Ujawniać i dostarczać pełną informację o sytuacji placowej w instytutach PAN, a także wszechstronną informację dotyczącą przyznawanych funduszy placowych i ich rozdziału.

18. Podwyższyć diety delegacyjne, zwiększyć fundusze na delegacje, na pokrywanie kosztów technicznych prac (maszynopisanie, kserokopie, fotokopie), zwiększyć fundusze na biblioteki i doprowadzić do lepszego ich zaopatrzenia w wydawnictwa niezbędne do pracy (krajowe i zagraniczne), polepszyć warunki lokalowe tam, gdzie pracownicy skarżą się na nie (Kraków), ulepszyć warsztat techniczny badań (szeroki dostęp do kserografów, zaopatrzenie w papier, fiszki itd.).

19. Zabezpieczyć funkcjonowanie ambulatorium PAN w wypadku ustania dopłat z ZNP.

W imieniu zebranych pracowników Instytutu, z udziałem przedstawicieli Dyrekcji, Egzekutywy POP i Rady Zakładowej:

Maria Bogucka

Henryk Rutkowski

Stanisław Trawkowski

Jan Górski

Maciej Koźmiński

Jan Molenda

Krystyna Kersten

Jerzy Kowecki

Zbigniew Wójcik

Elżbieta Kaczyńska

UCHWAŁA PREZYDIUM KNH PODJĘTA 19 WRZEŚNIA 1980 R.

W odpowiedzi na okólnik Prezydium PAN z 5 b.m., szczególnie zaś na wezwanie do dokonania oceny dotychczasowej działalności publicznej Akademii, Prezydium KNH PAN musi niestety stwierdzić, że Akademia od czasu założenia nie była „sumieniem nauki”, ani też „w dostatecznym stopniu organizacją samorządową”. Pozostawała biurokratycznie skostniałą, uzależnioną, zwłaszcza w sprawach personalnych, od wskazań Wydziału Nauki KC; w swej warstwie korporacyjnej odsuwanej od merytorycznych decyzji, bierną i niemą w chwilach, gdy rozstrzygały się losy narodu i kraju. Tak działo się zresztą prawie we wszystkich instytucjach i organizacjach inteligencji twórczej. Dzisiaj, gdy ruch odnowy politycznej

i moralnej ogarnął całą Polskę, w tym również ważniejsze środowiska inteligencji warszawskiej, jesteście przekonani, że Polska Akademia Nauk powinna włączyć się do tego ruchu i starać się nim pokierować: z myślą o naglących potrzebach nauki polskiej oraz o włączeniu się naszych uczonych do prac nad ratowaniem kraju.

Pod adresem Komisji Redakcyjnej, powołanej do opracowania referatu programowego na najbliższe zgromadzenie ogólne, Prezydium KNH wysuwa następujące, szkiecowo tylko ujęte postulaty:

1. Sprawy Polskiej Akademii Nauk. Pożądana przebudowa struktury PAN powinna uczynić z Akademii rzeczywistością, a nie tylko z imienia, najwyższą instancją życia naukowego. W tym celu należy przyznać korporacji członków rzeczywisty udział w sterowaniu nauką — m.in. poprzez przyznanie Wydziałowi prawa kontroli działalności placówek, głosu w sprawie obsady kierowniczych stanowisk itp. Zrewidowania wymaga obecny system powoływania nowych członków PAN — dotyczy to zwłaszcza odgórnego wskazywania dyscyplin, w których następować mają uzupełnienia. W nowej kadencji władz PAN odnowa personalna powinna by się dokonać pod hasłem odbiurokratyzowania Akademii. Spodziewamy się też opracowania nowego regulaminu powoływania Komitetów Naukowych, z uwzględnieniem elementu kooptacji. W dalszej kolejności należałoby zmierzać do wzmocnienia liczebności Wydziału I (dziś 17% członków). Znaczenie nauk społecznych w ogólnym rozwoju nauki, w oddziaływaniu na opinię publiczną, na życie gospodarcze i polityczne kraju — de facto przeważa rolę, jaką odgrywać mogą wszystkie inne gałęzie nauk razem wzięte — jakkolwiek godne czci i poparcia.

2. Organizacja nauki. Gruntownej reformy wymaga dzisiejszy system kierowania badaniami naukowymi, w ramach tzw. problemów rządowych, węzłowych, międzyresortowych i resortowych. Reforma powinna uwzględnić specyfikę planowania i finansowania badań naukowych w gospodarce planowej — w tym specyfikę szczególną badań humanistycznych. Obecny system grozi niepowetowanymi stratami dla nauki i kultury narodowej.

3. Ruch personalny. Wykorzenienia wymaga praktyka odmawiania, zatrzymywania lub przewlekania awansów (w placówkach Akademii i poza nią), ze względu na działalność polityczną lub przekonania wchodzących w grę pracowników. Komisja powołana przez władze Akademii powinna rozpatrzyć przypadki, w których zachodzi podejrzenie, że właśnie jej pracownicy zostali zwolnieni z pracy z przyczyn politycznych. W uzasadnionych wypadkach osoby te powinny uzyskać możliwość powrotu na swe stanowiska.

4. Sprawy wyższych uczelni. Prezydium KNH solidaryzuje się z postulatami, uchwalonymi przez Radę Naukową Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 11 b.m. (załącznik). Z zawartych tam sformułowań korzystamy w niniejszym tekście. Polska Akademia Nauk ma prawo i obowiązek miarodajnego wypowiedziania się na temat pożądaných zmian obecnej struktury wyższych uczelni. Zwracamy uwagę głównie na dwie kwestie: umożliwienia przepływu pracowników naukowych (zwłaszcza młodych wiekiem) pomiędzy uczelniami (dojazd), co jest niezbędnym warunkiem zdrowego rozwoju zarówno placówek jak ludzi. Następnie zaś na szkodliwość utrzymywania pełnoprawnych wyższych uczelni, nie rozporządzających wystarczająco wszechstronnym potencjałem naukowym. Mamy na myśli niektóre Wyższe Szkoły Pedagogiczne, a nawet niektóre uniwersytety.

5. Oświata. Jej stan i przyszłość budzą powszechny niepokój. Organy i placówki PAN powinny włączyć się do dyskusji nad organizacją i nad całością sy-

stemu wychowawczego, a więc nad sposobem wyjścia z nieprzemyślanego systemu dziesięcioletki.

6. Kultura. 0,8% budżetu narodowego, wydzielane na cele kultury, kompromituje Polskę w oczach świata. Polska Akademia Nauk, w ramach swych możliwości, winna bronić interesów kultury, m.in. tego, aby niezbędne dziś oszczędności nie dokonywały się kosztem potrzeb kultury, najbardziej bezbronnych.

7. Sprawy nauki historycznej. Komitet Nauk Historycznych przedkładał w minionych latach władzom Akademii i innym politycznym organom niejeden memoriał na temat bolączek środowiska historycznego, m.in. zaś swobody badań i publikacji, popularyzacji nauki, stanu kadry naukowej, organizacji studiów. W praktyce memoriały te nie wzbudziły żadnego echa. Niektóre z naszych potrzeb dziś wymagają mocniejszego zaakcentowania.

a) Odcinanie naszych bibliotek od rozwoju myśli naukowej w świecie poprzez dopływ nowych książek i bieżących czasopism zagranicznych. Na przeszkodę natrafia także ich dopływ bezgotówkowy, w drodze wymiany, a to na skutek obniżki nakładów polskich wydawnictw.

b) Dostęp do źródeł. Natychmiastowego zniesienia wymaga system prohibicji, funkcjonujący także w Bibliotekach PAN. Ogółowi historyków należy udostępnić całość akt archiwalnych liczących powyżej 40 lat oraz otworzyć znacznie szerszy niż dotychczas dostęp do materiałów nowszych.

c) Produkcja wydawnicza książki historycznej, spadek mocy produkcyjnej i tempa produkcji poligrafii budzą najwyższe zaniepokojenie. Należy stworzyć środowisku historycznemu możliwość wglądu w całokształt polityki wydawniczej a więc także w dobór tytułów i wysokość nakładów.

d) Szczególną troskę budzi sytuacja historiografii XX, a po części i XIX wieku. Stawiane dziś przeszkody w podejmowaniu, prowadzeniu i publikowaniu badań nad wielu problemami o kluczowym znaczeniu należy przezwyciężyć. W szczególności dotyczy to studiów nad historią ostatniej wojny oraz Polski Ludowej. Działalność Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk okazała się z naszego punktu widzenia szczególnie szkodliwa na odcinku historii najnowszej. Oczekujemy szybkiego uregulowania działalności cenzury, zgodnie z Konstytucją PRL i ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami międzynarodowymi.

e) Treść programów i podręczników szkolnych historii Polski i powszechnej, zwłaszcza XIX i XX wieku, a także wychowania obywatelskiego, wymagają radykalnej rewizji. Zawarte w nich fałszywe i jednostronne oceny, półprawdy i przemilczenia, system zniechęcania nauczycieli i młodzieży do samodzielnego myślenia — stanowi rzeczywistą groźbę dla sprawy socjalizmu i kultury narodowej.

f) Prezentacja tematyki historycznej w środkach masowego przekazu, a zwłaszcza Telewizji, wymagałaby także wdania się organów Akademii. W grę wchodzi zarówno dobór tematyki, jak i dobór prezentujących ją ludzi.

Naprawie zestawionych powyżej bolączek przyświecać winien jeden cel nadrzędny: przywrócenie zachwianego dziś zaufania społeczeństwa do polskiej nauki historycznej. Musi ona odzyskać rzeczywisty autorytet, jeśli ma się przyczynić do moralnej odbudowy kraju.

8. Sprawy ogólnopolskie. Polska Akademia Nauk, w szczególności zaś Wydział I Nauk Społecznych, składający go ekonomiści, prawnicy, socjologowie i psychologowie niechybnie włączają się jako eksperci i projektodawcy do odnośnych prac rządu i Sejmu. Własny swój udział w tej pracy dostrzegają historycy poprzez uczestnictwo w kształtowaniu świadomości narodowej i to w podwójnym

aspekcie: jako badacze przeszłości; jako nauczyciele bezpośredni (na szczeblu wyższym) oraz pośredni, uczestniczący w kształtowaniu oświaty niższych szczebli i we wszelkiego rodzaju popularyzacji; na koniec zaś jako pracownicy kultury. Mówiąc o historii, mamy na myśli dzieje ogólnoludzkie obok dziejów Polski, albowiem wypracowana historia własnego narodu, nie zestawiona albo wręcz przeciwstawiona powszechnej, może być tylko źródłem zafałszowań i megalomanii. Pragnieniem zaś nas, historyków, jest kształtowanie w dzisiejszych pokoleniach polskich nie tylko patriotyzmu, uzasadnionej dumy narodowej, ale również poczucia obywatelskiego obowiązku, poczucia realizmu politycznego oraz poszanowania bytu i praw innych — zwłaszcza sąsiednich — narodów.

Sprawy wyłuszczone powyżej są ważne, trudne, naglące. Prezydium Komitetu Nauk Historycznych opowiada się za możliwie szybkim poddaniem ich pod dyskusję: naprzód w ramach Wydziałów, a następnie na zgromadzeniu ogólnym PAN. Zdaje się nam wskazane zwołanie tego zgromadzenia wcześniej niż w grudniu b.r., ew. w trybie zgromadzenia nadzwyczajnego. Inaczej może się zdarzyć, że uchwały sejmowe w wielu sprawach żywotnych dla nauki polskiej zapadną bez naszego udziału.

Przewodniczący Komitetu Nauk Historycznych
PAN
Prof. dr Stefan Kieniewicz

UCHWAŁA WALNEGO ZGROMADZENIA PTH PODJĘTA 22 WRZEŚNIA 1980 R.

Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Historycznego na swym posiedzeniu odbytym w dniu 22 września 1980 roku w Zielonej Górze wyraża całkowitą solidarność z treścią tekstu zawartego w dniu 31 sierpnia porozumienia podpisanego przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Gdańsku, Szczecinie, Jastrzębiu i Komisję Rządową i uważa, że pełna realizacja — w duchu i literze jego postanowień — jest właściwą drogą do budowy porozumienia społecznego w kraju.

I. PTH poczuwając się do odpowiedzialności za kształtowanie świadomości historycznej społeczeństwa i obowiązku reprezentowania interesów środowiska historyków polskich w obliczu trudnej sytuacji nauki i kultury polskiej uważa za konieczne przypomnienie podstawowych prawd o miejscu humanistyki w życiu społecznym.

Wiedza historyczna była zawsze i jest fundamentem myślenia obywatelskiego spełniając zarazem rolę szczególną w poznaniu i kształtowaniu humanistycznych wartości: patriotyzmu, demokracji, tolerancji, praworządności i przyjaźni między narodami. Bez odnowy moralnej nie można mówić o głębokiej i rzetelnej przebudowie społeczno-gospodarczej naszego kraju, w której to odnowie polscy historycy powinni i chcą wziąć udział.

II. Nie jest to możliwe bez oparcia działalności historyków polskich na kardynalnych zasadach etyki, przestrzeganie której jest obywatelskim i zawodowym obowiązkiem każdego historyka.

III. PTH mając na uwadze obecne i przyszłe potrzeby kultury i nauki popierać będzie wszelkie poczynania zmierzające do usunięcia hamulców biurokratycznych, prawnych i pozaprawnych, które krepują prawidłowy i wszechstronny rozwój życia naukowego i kulturalnego, w szczególności zaś wypowiada się przeciw:

- ograniczaniu środków przeznaczanych na potrzeby kultury, nauki i oświaty,
- nieokreślonym wyraźnymi przepisami działaniami cenzury, która jest nie tylko instytucją, ale i systemem,
- polityce wydawniczej stanowiącej w swym obecnym kształcie zagrożenie dla kultury i nauki polskiej,
- polityce kadrowej kierującej się niejednokrotnie kryteriami naruszającymi zarówno normy współżycia międzyludzkiego jak i utrudniającej prawidłowy rozwój życia umysłowego.

Jednocześnie PTH ponawia wysuwane od lat postulaty zmierzające do usunięcia trudności w dostępie historyków do materiałów archiwalnych pozostających poza archiwami podległymi Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, a także zniesienia istniejących w bibliotekach naukowych działów specjalnych gromadzących publikacje wyłączone z normalnego korzystania przez czytelników.

IV. PTH

- udzielać będzie poparcia wszelkim staraniom zmierzającym do odbiurokratyzowania życia naukowego i szkolnictwa wszystkich stopni,
- wspierać będzie inicjatywy zmierzające do prawidłowego rozwoju rozmaitych środowisk badawczych i oświatowych czynnych na polu historii.

V. Na forum naszego Towarzystwa spotykają się zespolone wspólną troską o rozwój nauk historycznych i ich popularyzację pracownicy nauki i pracownicy oświaty. Dlatego też PTH domaga się:

- podniesienia i nadania właściwej rangi zawodowi nauczycielskiemu, stworzenia mu odpowiednich warunków dla wykonywania zawodu, doskonalenia kwalifikacji, a także polepszenia warunków materialnych,
- podniesienia i stworzenia właściwej rangi nauczania historii w szkole,
- bezwarunkowego przywrócenia przedmiotu historii w zasadniczym szkolnictwie zawodowym,
- przywrócenia samorządu szkół wyższych w zakresie wybieralności i kompetencji władz, a także formułowania i realizacji programów nauczania oraz planów badawczych,
- zapewnienia samorządności Towarzystwom Naukowym.

Walne Zgromadzenie wzywa historyków polskich akceptujących wyrażone w tej uchwale stanowisko do dołożenia wszelkich wysiłków i starań w jej realizacji dla dobra naszego narodu i państwa.